

موسسه رند آمریکا منتشر کرد:

آینده‌های مالی داعش

داعش به عنوان ثروتمندترین گروه تروریستی تاریخ توصیف شده است. از به دست گرفتن کنترل بانک‌ها گرفته تا اخاذی و تا قاچاق نفت و محصولات مرتبط با نفت، داعش به جریان‌های درآمدی خود تنوع بخشیده و خزانه جنگی قابل توجهی را انباشته کرده است که برای تأمین بودجه تشکیلات خود از آن استفاده می‌کند.

گزارش آینده‌های مالی حکومت اسلامی عراق و شام با عنوان اصلی نوشته کلین کلارک، کیمبرلی جکسون، پاتریک جانسون، اریک رایبسون و هاوارد شاتز توسط مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری ترجمه شده‌است.

مرکز بررسی‌های استراتژیک با هدف توجه دادن کارشناسان و تحلیل‌گران کشور، و همچنین جهت اطلاع‌یابی مدیرانی که در معرض مسائل و تصمیم‌گیری‌های راهبردی هستند، نسبت به ترجمه و بنا به مورد انتشار محدود یا عمومی مجموعه‌ای از متون راهبردی اقدام می‌کند. اما مندرجات این گزارش‌ها الزاماً بیانگر دیدگاه‌های مرکز نیستند. امید است این اقدام به تعمیق تفکر راهبردی کمک نماید.

یکی از گزینه‌های سیاسی برای مقابله با داعش قطع درآمدهای این گروه است. علاوه بر این، شیوه‌هایی که داعش به موجب آنها به تولید و مصرف پول می‌پردازد، می‌توانند نمایانگر تغییرات در نقاط قوت و ضعف و استراتژی‌های آن باشند. بنابراین درک چگونگی اثرگذاری فعالیت‌های مالی داعش بر عوامل داخلی و خارجی و اثرپذیری از این عوامل برای ایجاد یک تصویر تحلیلی تمام و کمال از داعش و نهایتاً مقابله با آن ضروری به شمار می‌رود.

با اینکه تلاش‌های ائتلاف بین‌المللی به‌واقع درآمدهای داعش را کاهش داده‌است، اما این گروه همچنان به تولید درآمد و اجرای حملات خود ادامه می‌دهد. با توجه به انعطاف‌پذیری این گروه و تلاش‌های جهانی علیه آن، بررسی گذرگاه مالی داعش تحت انواع شرایط مختلف، اقدامی ارزشمند محسوب می‌شود. در همین رابطه شرکت رند یک مطالعه کوتاه‌مدت را برای بررسی آینده منابع مالی داعش به انجام رسانده است. شرکت رند برای این منظور در ژوئن ۲۰۱۶ کارگروه کوچکی را در شعبه خود در آرلینگتون تشکیل داد. اعضای این کارگروه هشت متخصص دارای سررشته در زمینه‌های خاورمیانه، داعش، مقابله با تروریسم و اقتصاد بودند. هویت و اظهارات اعضا در جریان این اقدامات به صورت ناشناس نگاه داشته شده است. شرکت رند مصونیت سوژه‌های انسانی این کارگروه را طبق آن دسته از مقررات سیاست فدرال و وزارت دفاع ایالات متحده که ناظر بر مصونیت سوژه‌های انسانی هستند، دنبال کرده است. اظهارات اعضا مبتنی بر

تجربیات حرفه‌ای آنها بوده و به منزله سیاست‌ها و مواضع سازمان‌های آنها، وزارت دفاع، یا دولت ایالات متحده نیستند.

اعضای کارگروه با استفاده از مجموعه‌ای متشکل از سه سناریو که توسط تیم پروژه تدوین شده‌اند، تعیین نمودند که هر یک از این سناریوها چه تأثیری بر درآمدها و مخارج داعش خواهند داشت. این کارگروه رفتار گروه جبهه‌النصره (که اینک به جبهه فتح‌الشام تغییر نام داده است) یا سایر گروه‌های شورشی را تحت سه سناریوی مذکور مدل‌پردازی نکرده است.

به منظور بررسی این مسئله که منابع مالی داعش چطور امکان رشد دارند، کارگروه رند از اعضای خود خواست تأثیر هر سناریو بر منابع مالی داعش را طی ۶، ۱۲ یا ۱۸ ماه پس از آغاز آن سناریو تحلیل نمایند. کنکاش این سناریوها - که عبارتند از (۱) تداوم وضع موجود، (۲) یک توافق مبتنی بر مذاکره در سوریه و سازش سیاسی در عراق، و (۳) از دست دادن کل قلمرو توسط داعش از طریق جنگ در سوریه و عراق - مبنای مباحث کارگروه و یافته‌های تحلیلی این گزارش بود. متن کامل این گزارش در پیوست این مطلب قابل دریافت و مطالعه است. در این جا خلاصه‌ای از این گزارش منتشر می‌شود:

سناریوها

اعضای کارگروه سه سناریو را بررسی کردند. سناریوی اول بیانگر وضع موجود بود که به موجب آن تمامی اقدامات کنونی علیه داعش بدون هر گونه تغییر عمده‌ای در سلسله عملیات نظامی یا فعالیت‌های دولت‌های عراق و سوریه ادامه می‌یابند. علی‌الخصوص اینکه داعش در مناطقی از هر دو کشور سوریه و عراق تحت فشار باقی مانده اما پایتخت خود در رقه و نیز کنترل باریکه‌های ارضی مهم از جمله موصل و مناطق جنوبی آن را حفظ می‌کند. همچنین، قابلیت اجرای حملات تروریستی در سرتاسر منطقه را حفظ می‌نماید.

سناریوی دوم حاکی از یک توافق مبتنی بر مذاکره در سوریه و سازش در عراق است. بشار اسد از قدرت کنار رفته و حاکم جدیدی جایگزین وی می‌شود. یک توافق چندجانبه موفقیت‌آمیز شامل آتش‌بس میان همه طرف‌های درگیر به استثنای داعش و جبهه‌النصره (با عنوان جدید جبهه فتح‌الشام در ژوئیه ۲۰۱۶) شکل می‌گیرد. حتی با برقراری یک آتش‌بس، داعش به کنترل بخش‌هایی از قلمرو خود در سرتاسر نواحی مرکزی و شرقی سوریه ادامه خواهد داد، اما نسبت به قبل از توافق بسیار منزوی‌تر خواهد شد. به عنوان بخشی از مصالحه مورد نظر، طرف‌های کُرد و باقیمانده تشکیلات سیاسی سنی‌گرا توافق می‌کنند که با دولت مرکزی همکاری کنند و در عوض دولت نیز بیشتر به خواسته‌های آنها توجه می‌کند.

سناریوی سوم یک راهکار نظامی شدید را مطرح می‌کند. داعش از طریق عملیات جنگی، از موصل و رقه بیرون رانده می‌شود. اسد در سوریه در قدرت باقی می‌ماند؛ دولت عراق همراه با شکاف و به صورت ناکارآمد به کار خود ادامه می‌دهد، اما منطقه کردستان کماکان بخشی از عراق خواهد بود. شماری از عناصر داعش ممکن است به صورت پراکنده در

سرتاسر عراق و سوریه باقی بمانند. هرچند آنها قلمروی را تحت کنترل خود نخواهند داشت، اما همچنان قادر به اجرای حملات تروریستی خواهند بود.

منابع مالی داعش

در تاریخ ۱۷ اکتبر ۲۰۱۶ سربازانی از دولت فدرال عراق و منطقه کردستان این کشور با پشتیبانی نیروهای نه چندان رسمی و ائتلاف چندملیتی به رهبری ایالات متحده، مبارزه نظامی برای بازپس‌گیری موصل (دومین شهر بزرگ عراق) از دست داعش را آغاز کردند. پیروزی در این نبرد می‌توانست خسارت بزرگی را بر داعش نه فقط از لحاظ عملی بلکه به صورت نمادین وارد کند؛ ابوبکر البغدادی در ژوئیه ۲۰۱۴ از مسجدی در موصل برای فراخوان همه مسلمانان جهت به پیروی از وی به عنوان رهبر یک خلافت اعاده شده استفاده کرد [۱].

اندکی پس از ظهور داعش در عرصه جهانی در تابستان ۲۰۱۴، تاخت و تاز به شهرهای مهم در غرب و شمال عراق و تسخیر موصل، اعمال و دستاوردهای این گروه با مبالغه و اغراق تشریح می‌شد. با این وجود، این مدعا که داعش ثروتمندترین گروه تروریستی در جهان است، پس از به دست گرفتن منابعی در سرتاسر عراق توسط آن (از قبیل دست کم ۵۰۰ میلیون دلار از بانک‌های گوناگون در شمال و غرب عراق) چندان نادرست نبود. حتی در ماه اکتبر ۲۰۱۶ برخی برآوردها عنوان می‌کردند که داعش در حال جمع‌آوری ماهیانه ۴ میلیون دلار به شکل مالیات در موصل است [۲].

امروزه تلاش‌های مشترکی برای مقابله با فعالیت مالی داعش در دست انجام است. سازمان‌های دولتی ایالات متحده، کارگروه اقدام مالی [۳] چندجانبه، و گروه چندملیتی تأمین مالی ضد داعش از جمله سازمان‌های متعددی هستند که مسئولیت جلوگیری از جمع‌آوری، انتقال و مصرف پول توسط داعش در پشتیبانی از اهداف جنگی‌اش را برعهده دارند.

شناخت منابع مالی داعش امری مهم است، چرا که درآمدهای این گروه امکان انجام عملیات نظامی جهت دفاع از مرزهایش و به چنگ آوردن قلمرو جدید، عملیات امنیتی برای سرکوب مخالفان، عملیات رسانه‌ای برای جلب پیروان جدید، و فعالیت‌های شبه‌دولتی جهت عرضه خدمات حداقلی به مردم و ارائه تصویری از یک حکومت در حال کار را برای آن فراهم می‌سازند. تحقیقات پیشین نشان داده است که سرعت عملیات نظامی را می‌توان به الگوهای مخارج ربط داد [۴].

این اقدامات مالی چندگانه ضد داعش به یک سؤال مهم می‌انجامد: سیاست‌گذاران چطور می‌توانند از این موضوع اطلاع یابند که کاهش منابع مالی داعش تحت سناریوهای گوناگون چه تأثیراتی در پی خواهد داشت؟ به منظور پیش‌بینی این تأثیرات می‌بایست منابع مالی داعش را بشناسیم.

داعش چطور پول خود را به دست می‌آورد؟

توانایی داعش در کسب مقادیر هنگفت درآمد از جریان‌های درآمدی متعدد، در تأمین موفقیت‌آمیز سرمایه آن نقش داشته است. دو منبع درآمد بخش عمده خزانه جنگی آن را فراهم کرده‌اند: نفت و مالیات‌بندی یا خراجگذاری. مجموع درآمدهای داعش در سال ۲۰۱۵ از ۱ تا ۴/۲ میلیارد دلار برآورد شده است [۵].

الف) نفت

بخش قابل توجهی از پولی که داعش جمع‌آوری می‌کند، از نفت حاصل می‌شود. این گروه میدان‌های نفتی و پالایشگاه‌های کلیدی‌ای را در شمال شرق سوریه و شمال عراق بین ژوئیه ۲۰۱۴ و سپتامبر همان سال تحت تصرف خود درآورده و جاده‌ها و مراکز تجاری مهم دیگری را نیز در کنترل خود دارد [۶]. در اواسط سال ۲۰۱۶ داعش همچنان حدود ۶۰ درصد از چاه‌های نفت سوریه و ۵ درصد از چاه‌های نفت عراق را در اختیار خود داشت [۷]. این گروه نفت، محصولات نفتی و گاز را به انواعی از خریداران می‌فروشد، از جمله دلالاتی در سوریه و عراق که این محصولات را در بازار محلی و به رژیم بشار اسد بافروشی می‌کنند [۸]. داعش عمده درآمد نفتی خود را از فروش‌های محلی به‌دست می‌آورد که چندین بار در امتداد زنجیره تأمین، از میدان نفت تا پالایشگاه و تا بازارهای محلی، مالیات‌بندی می‌شوند. برآوردها از درآمد نفتی داعش مربوط به اواخر بهار ۲۰۱۶ از سالانه ۲۵۰ میلیون دلار تا ۳۶۵ میلیون دلار متغیر بود [۹]. طبق برآوردها این درآمدها افت پیدا کرده‌اند، هرچند ارقام مشخصی به دلار در این خصوص مورد استناد قرار نگرفته است [۱۰]. این افت به طور ویژه در عراق شیب بالایی داشته است؛ طبق گزارشات، داعش از ماه سپتامبر ۲۰۱۶ دیگر هیچ چاه نفتی را در این کشور تحت کنترل خود نداشته است [۱۱].

ب) مالیات‌بندی و اخاذی

داعش بین ۵/۲ تا ۲۰ درصد از درآمد خود را از کسب و کارهایی که در قلمرواش هستند اخاذی کرده و اقدام به باج‌گیری‌های دیگری به سبک مافیایی می‌نماید که به جمع‌آوری پول توسط این گروه کمک می‌کنند. این مالیات‌ها شامل جریمه‌های جمع‌آوری شده توسط پلیس اخلاقی داعش نیز بوده‌اند [۱۳]. داعش فعالیت‌های مرتبط با اخاذی خود را تحت عنوان زکات (مالیات سنتی مسلمانان که به سرمایه یا ثروت تعلق می‌گیرد) و جزیه بیان می‌کند (که بنا به سنت‌های مرسوم مالیاتی است که از سوی غیرمسلمانان ساکن در سرزمین‌های اسلامی پرداخت شده و شبیه به سایر انواع مالیات‌های انقلابی است که توسط شماری از گروه‌های شورشی دیگر جمع‌آوری می‌شود) [۱۴].

در خلال تابستان ۲۰۱۶ مشخص نشد که درآمد مالیاتی داعش بیشتر از سوریه تأمین شده است یا عراق. موصل منبع اصلی درآمد مالیاتی برای داعش بوده است، و قسمت عمده سرمایه این گروه از بخش‌های بازرگانی، ساخت و ساز و نفت حاصل شده است [۱۴]. داعش همچنین از افراد و گروه‌هایی که از گذرگاه‌های مرزی به داخل یا خارج از قلمرواش و نیز بین سوریه و عراق جابجا می‌شوند، اخاذی می‌کند [۱۵]. این گروه حتی از دولت سوریه نیز درآمد کسب کرده است، برای

مثال در فوریه ۲۰۱۳ مبارزان داعش سد طبقه را به تصرف خود درآورده و برق آن را به رژیم اسد میفروختند [۱۶].

ج) سایر منابع درآمدی

داعش سبد تأمین سرمایه متنوعی را دارا است. این گروه منابع قابل توجهی را در داخل بخش‌های صنعتی و کشاورزی سوریه و عراق در اختیار دارد، و با اینکه کنترل بانک‌های تحت مالکیت دولت در شمال و غرب عراق را عمدتاً از دست داده، اما این بانک‌ها دست کم ۵۰۰ میلیارد دلار درآمد برای آن فراهم کرده‌اند [۱۷]. داعش از آدم‌ربایی در ازای باج [۱۸] نیز درآمد داشته است؛ خزانه‌داری ایالات متحده برآورد کرده است که این گروه در سال ۲۰۱۵ بین ۲۰ تا ۴۵ میلیون دلار با این شیوه به دست آورده است. داعش از طرق ذیل نیز اقدام به جمع‌آوری پول می‌کند: فروش آثار باستانی؛ آربیتراژ [۱۹] نرخ ارز (مشارکت غیرمستقیم با صرافی‌ها و بانک‌ها در حین مزایده پولی [۲۰] بانک مرکزی عراق که در آنها می‌توان دلار را زیر نرخ بازار خریداری و به نرخ بازار بازفروش کرد)؛ و فعالیت‌های معمول هر روزه مانند پرورش ماهی و فروش اتومبیل‌های دست دوم. داعش روی اعطاکندگانی مالی خارجی اتکای حداقلی کرده است، هرچند اتهاماتی در رابطه با افراد و طرفداران ثروتمندی از کشورهای قطر و کویت مبنی بر اینکه این افراد به داعش پول می‌دهند، مطرح شده است.

داعش چقدر پول در می‌آورد؟

اجماعی در خصوص اینکه داعش چقدر پول درمی‌آورد، وجود ندارد. دنیل ال. گلاسر [۲۱] معاون وزیر خزانه‌داری ایالات متحده اظهار کرد که درآمد نفتی داعش پنجاه درصد کاسته شده و از ۵۰۰ میلیون دلار در سال ۲۰۱۵ به حدود ۲۵۰ میلیون دلار رسیده است [۲۲]. حتی با وجود این کاهش در درآمد نفت، داعش احتمالاً سالانه ۳۵۰ میلیون دلار از طریق اخاذی درآمد کسب کرده است [۲۳]. این عقیده وجود دارد که داعش کنترل بین ۵۰۰ میلیون تا بیش از ۱ میلیارد دلار از خزانه بانک‌های واقع در سرتاسر سوریه و عراق را در دست گرفته است، هرچند مقادیر قابل توجهی از ذخایر نقدینگی کلان داعش احتمالاً توسط حملات هوایی ائتلاف طی یک سال گذشته نابود شده‌اند [۲۴]. ارقام ارائه شده از سوی شرکت خدمات مدیریت اطلاعات [۲۵] نشان می‌دهند که درآمد ماهیانه داعش به میزان ۳۰ درصد طی سال گذشته تقلیل یافته و از حدود ۸۰ میلیون دلار به ۵۶ میلیون دلار در ماه رسیده است (که به ترتیب معادل است با ۹۶۰ میلیون دلار و ۶۷۲ میلیون دلار در سال) [۲۶]. این کاهش شامل افت ۲۶ درصدی در درآمد حاصله از نفت و گاز، افت ۲۳ درصدی در درآمد کسب شده از مالیات‌بندی و باج‌گیری، و افت ۶۷ درصدی در درآمد حاصله از منابعی که تحت عنوان سایر منابع فهرست شده‌اند (که شرکت آنها را قاچاق موادمخدر، فروش برق، و مبالغ اعطایی تعریف می‌کند)، می‌شود [۲۷]. نیروی رزمی مشترک تلفیقی - مأموریت حل و فصل اساسی [۲۸] فرماندهی‌ای که ائتلاف چندملیتی ضد داعش را رهبری میکند، اظهار کرده است که عملیات هوایی خیزاب ۲ [۲۹] که در اکتبر ۲۰۱۵ آغاز شده، تولید نفت داعش را از ۴۵ هزار بشکه به ۳۴ هزار بشکه در روز کاهش داده است (که معادل ۲۴ درصد کاهش می‌شود). شرکت همچنین ادعا می‌کند که ۴۳ درصد از کل درآمد داعش از نفت حاصل می‌شود، در حالی که ۵۰ درصد آن از مالیات‌بندی و باج‌گیری به دست می‌آید، که به نظر می‌رسد نزدیک به ارقام سالانه ۲۵۰ میلیون و ۳۶۰ میلیون دلار است.

داعش پول خود را چگونه خرج می‌کند؟

داعش تا حدودی پول خود را به شیوه‌ای عمدتاً مشابه با سایر گروه‌های تروریستی و شورشی خرج می‌کند. بخشی از پول این گروه صرف پرداخت حقوق مبارزان و بخشی نیز صرف تهیه سلاح می‌شود. با این حال، بر خلاف سایر گروه‌های تروریستی و شورشی، داعش می‌بایست مبلغی را به نگهداری از زیرساخت‌های وسیع خلافت خود و تأمین خدمات اولیه به کسانی که در داخل قلمرواش زندگی می‌کنند، اختصاص دهد. پی بردن به جزئیات در این زمینه دشوار است، اما گزارشات معتبر متعددی به‌ویژه در نشریات فایننشال تایمز و نیویورک تایمز به چاپ رسیده‌اند [۳۰]. مابقی این بخش از این روایت‌ها برداشت شده است.

این گروه دارای یک بودجه مرکزی در موصل و نیز بودجه‌های منطقه‌ای است. گزارشات به طور یکپارچه عنوان می‌کنند که اکثر مخارج به تأمین هزینه اقدامات جنگی مربوط می‌شوند. گزارشی در نشریه فایننشال تایمز عنوان کرد که مخارج ماهیانه شامل ۲۰ میلیون دلار برای نیروهای جنگی مرکزی، ۱۵ تا ۲۰ میلیون دلار برای نیروهای کمکی و مبارزان محلی، ده‌ها میلیون دلار برای مهمات، و ۱۰ تا ۱۵ میلیون دلار برای بخش‌های امنیتی‌اش می‌شوند. این گزارش اشاره کرده است که دستمزدهای این گروه بالغ بر ۶۰۰ میلیون دلار در سال (حدود دو سوم مخارج داعش در آن دوره) شده‌اند [۳۱].

گزارش‌های مربوط به حقوق دست‌اندرکاران گروه متغیر بوده‌اند. یکی از گزارشات اظهار می‌کرد که در تابستان ۲۰۱۵ داعش به اعضای خود ماهیانه ۱۰۰ دلار، همراه با ۱۰۰ دلار فوق‌العاده به ازای والدین و ۴۰ دلار فوق‌العاده به ازای خواهر/برادر، دستمزد می‌دهد [۳۲]. با این وجود، اسناد جدیدتر این مبلغ را به میزان ۵۰ دلار به ازای یک مبارز، همسر و برده جنسی و ۳۵ دلار به ازای سایر وابستگان عنوان کرده‌اند [۳۳]. سایر گزارشات حاکی از آن بودند که کارگران ماهر بیشتر از این مقدار دریافت می‌کنند؛ برای مثال یک تکنیسین میدان نفت در گزارشی به تاریخ دسامبر ۲۰۱۵ اظهار کرد ماهیانه ۶۷۵ دلار دریافت می‌کند، که افزون بر دستمزد اولیه‌اش (۴۵۰ دلار) و بسیار بالاتر از دستمزدی بود که در دولت سوریه می‌گرفت (۱۵۰ دلار) [۳۴].

داعش در اوج قدرت خود در تابستان ۲۰۱۵ ظاهراً به انجام امور عام‌المنفعه مانند تعمیر خطوط انتقال برق، حفر کانال‌های فاضلاب، رنگ‌آمیزی پیاده‌روها، و راه‌اندازی خدمات اتوبوسی از سوریه تا عراق روی آورده بود. این گروه همچنین به فعالیت‌های نظارتی مانند اطمینان از سالم بودن مواد غذایی در بازارها و راه‌اندازی مدرسه و بیمارستان پرداخت، هرچند کیفیت این خدمات احتمالاً پایین بوده است. به علاوه، داعش همواره نظام قضایی خودش را در اراضی تحت کنترلش اعمال نموده است.

تا دسامبر ۲۰۱۵ و در گذار به سال ۲۰۱۶، بسیاری از این خدمات ظاهراً تقلیل یافته و یا حذف شدند؛ علاوه بر این،

خدمات مربوط به نگهداری [تأسیسات و غیره] انجام نمی‌گرفتند. بیمارستان ملی واقع در رقه اصولاً به تعطیلی کشیده شد، زیرا اکثر پزشکان آن فرار کرده بودند. بنا به گزارشات دستمزد مبارزان نیز به میزان ۵۰ درصد کاهش یافت. افرادی که از قلمرو داعش فرار کرده بودند، می‌گفتند این گروه به وعده‌های خود پایبند نبوده است [۳۵].

تغییرات با گذشت زمان

مقابله با منابع مالی داعش یکی از مجموعه فعالیت‌های اساسی متعدد برای ائتلاف بوده است. حملات هوایی ائتلاف به لطف عملیات خیزاب ۲ درآمدهای نفتی داعش را به میزان ۳۰ تا ۵۰ درصد کاهش داده است. این گروه قبل از عملیات مذکور قریب به ۴۰ میلیون دلار در ماه درآمد داشت [۳۷]. تمرکز اصلی در چهارچوب این مجموعه اقدامات، هدف قرار دادن مستقیم زنجیره تأمین نفت و گاز بود. مجموعه اقدامات جداگانه نیز شامل حمله به محل‌های ذخیره‌سازی انبوه پول نقد، نابودسازی اهداف باارزش و حیاتی برای عملیات‌های مالی و لجستیکی داعش، و تفوق در چند متغیر مهم دیگر از جمله رکودهای اقتصادی در سوریه و عراق بود. پایین بودن قیمت جهانی نفت همراه با از دست دادن مداوم قلمرو توسط داعش نیز احتمالاً در این زمینه تأثیرگذار بوده است. داعش در بعضی از مناطقی که در آنها در حال از دست دادن قلمرو است، استراتژی زمین سوخته را اتخاذ نموده و همزمان با عقب‌نشینی تأسیسات میادین گازی را نابود کرده است [۳۷]. داعش تا ژوئیه ۲۰۱۶ تقریباً ۴۷ درصد از کل قلمروی که زمانی تحت کنترل داشت را از دست داده بود [۳۸]. نیروهای عراقی شهر بیجی در شمال این کشور و شهرهای رمادی و فلوجه واقع در استان الانبار را آزاد کردند، و تا اواخر اکتبر ۲۰۱۶ در حال پیشروی به سمت آزادسازی موصل بودند. نیروهای کرد و ایزدی مبارزان داعش را از شهر شمالی شنگال بیرون رانده‌اند. در سوریه نیز در پاییز ۲۰۱۶ نیروهای دموکراتیک سوریه (که غالباً کرد هستند) و ارتش آزاد سوریه (که تحت حمایت ترکیه هستند) شهرهای منبج و جرابلس را از داعش بازپس گرفتند، که حکایت از یک پیشرفت نهایی به سمت پایتخت داعش در رقه داشت.

برای مطالعه و دریافت متن کامل این گزارش از لینک دانلود انتهای مطلب استفاده کنید.

[۱]. ۲۰۱۴، ۵، - ، ، .

[۲]. ۲۰۱۶، ۱۹، ، ، .

([3]

,, , , , , , - , -1.26- , , :: , 2.1. [4]

, , - , , 9, 2.16 , 2.15, , 2.16. [5]

, : , , 29, 2.14. [6]

. , ..- , , 2, 2.16. [7]

.., , , 1, 2.16 , , , 1, 2.16. [8]

, , 25. : .., , 11, 2.16 , , , 24, 2.16. [9]

, , , 24, 2.16. [10]

,, 27, 2016.[11]

., , 4, 2016.[12]

, : , , 4947, 2014.[13]

. , : , , 13, 2014.[14]

, , , , 28, 2014 , , , , 24, 2016.[15]

, , , 18, 2014 , , , , 11, 2013.[16]

, 2016.[17]

.[18]

[۱۹]. بهره گرفتن از تفاوت قیمت بین دو یا چند بازار برای کسب سود

[۲۰].

[۲۱].

[۲۲]. ۲۰۱۶,

[۲۳]. ۲۰۱۶. توجه داشته باشید که گلاسِر در جای دیگری نیز مورد ارجاع قرار گرفته و گفته است که داعش سالانه ۳۶۰ میلیون دلار (و نه ۳۵۰ میلیون دلار) از طریق اخاذی و مالیات‌بندی به‌دست آورده است (۲۰۱۶).

[۲۴]. ۲۰۱۶, ۱۲, , , .

[۲۵]. . : .

[۲۶]. ۲۰۱۶, ۱۸, ۵۶, , .

., ۲۰۱۶.[۲۷]

. [۲۸]

. [۲۹]

. , :: , , ۱۵, ۲۰۱۵ , , - , , ۱, ۲۰۱۵ , , , , ۱۶, ۲۰۱۵. [۳۰]

, ۲۰۱۵. [۳۱]

, ۲۰۱۵. [۳۲]

- , : , , . ۹, ۴, ۲۰۱۶, . ۱۸. [۳۳]

, ۲۰۱۵. [۳۴]

., , , ۱۹, ۲۰۱۶. [۳۵]

., ۲۰۱۶.[۳۶]

., , ۱۷, ۲۰۱۶.[۳۷]

., ..: ۴۷ , , ۲۸, ۲۰۱۶.[۳۸]